

1 SISUKOKKUVÕTE

Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse §3 lõige 2 alusel on Keskkonnaministeerium algatanud ÜF tehnilise abi projekti 2003/EE/16/P/PA/012 "Vooluveekogude ökoloogilise kvaliteedi parandamine" Vasalemma jõel paiknevale Vanaveski paisul kavandatava tegevuse keskkonnamõju hindamise 24. aprilli 2006. a keskkonnaministri käskkirjaga nr 504.

Käesoleva keskkonnamõju arendaja, otsustaja ja järelvalvaja on EV Keskkonnaministeerium. Ekspertgruppi juhivad AS Maves ekspert Silver Riige.

Kõik liikmesriigid pidid 2005. a märtsiks Euroopa Komisjonile esitama esialgse tugevasti muudetud ja tehisveekogude nimekirja. Tugevasti muudetuks hinnati jõed juhtudel, kui nimetatud põhjustel jõgede kalastik on oluliselt muutunud ja seetõttu tüübiomase *hea* ökoloogilise seisundi saavutamine ei ole muutusi kõrvaldamata võimalik. Vasalemma jõge pole märgitud eelpoolnimetatud nimekirjas. Jõgi on looduslik veekogu ja aastaks 2015 peab olema saavutatud *hea* ökoloogilina ja keemiline seisund.

Kavandatava tegevuse eesmärgiks on siirde- ja püsikaladele rändevõimaluse tagamine Vasalemma jõe alam- ja keskjooksul ning EL Veepoliitika raamdirektiivi kriteeriumite järgi veekogu *hea* seisundi saavutamine aastaks 2015.

Kavandatava tegevuse erinevatest variantidest ja nende tehnilistest lahendustest annab ülevaate vastav eelprojekt [*Tehniline abi vooluveekogude ökoloogilise kvaliteedi parandamiseks. Kalade rändete avamise eelprojekt Vanaveski paisu juures Vasalemma jõe ökoloogilise seisundi parandamiseks (K&H AS, Inseneribüroo Urmas Nugin OÜ, Merin AS, Eesti Loodushoiu Keskus MTÜ) Tartu, november 2006.*], mis avalikustatakse koos käesoleva KMH aruandega.

Kavandatav tegevus toimub Harju maakonnas Keila vallas Põllküla külas ja Padise vallas Langa külas.

Kavandatav tegevus toimub Vasalemma jõel, mis algab Sutlema külast 4 km lääne pool ja suubub Paldiski lahte. Jõe pikkus on 50 km ja valgala 403 km². Vasalemma jõe aasta keskmine vooluhulk Vanaveski paisu ristlõikes on 3,54 m³/s.

Vasalemma jõest on teada 21 kalaliigi ning 2 sõõrsuuliigi (jõesilm, ojasilm) esinemine. Majanduslikult kasutatavateks liikideks on jõesilm, lõhe, meriforell, jõeforell, (siirdesiig), meritint, angerjas, haug, särg, teib, säinas, linask, vimb, luts ja ahven. Olulise tähtsusega liikideks on jõesilm, lõhe, meriforell, jõeforell ja vimb

Vasalemma jõgi on looduslike eelduste poolest *hea* füüsilise kvaliteediga. Jõesäng on suurelt osalt säilinud looduslikuna, jõe lang on suhteliselt suur ja kogu jõe ulatuses esineb paiguti karestikke ja kiirevoolulisi kivise-kruusase põhjaga jõelõike. See loob head elutingimused lõhelastele (lõhe, meriforell, jõeforell) jt voolulembelistele kalaliikidele (võldas, trulling, lepamaim, jõe- ja ojasilm, tippviidikas).

Jõe hüdroloogiline režiim on võrdlemisi looduslähedane, maaparandustööde mõju jõe veerežiimile on väike, vooluhulkade reguleerimist paisude juures ei toimu. Kõige tõsisemaks probleemiks Vasalemma jõe kalastikule on jõe tõkestatus paisudega. Jõel on järgmised paisud: Vanaveski pais (4,7 km suudmest), Liiva pais (31 km suudmest), Ruila pais (32,5 km suudmest), Kernu pais (40 km suudmest). Suurimad on Vanaveski paisu negatiivne mõju.

Lähtudes EL Veepoliitika raamdirektiivi (2000/60/EÜ) põhimõtetest tuleb Vasalemma jõe kalastiku praegust seisundit hinnata järgmiselt:

Jõe suudmest kuni Vanaveski paisuni (ca 5 km) - seisund hea

Jõelõik on siirdekaladele avatud, jõe vooluhulkade reguleerimist paisu juures ei toimu, esinevad praktiliselt kõik tüübispetsiifilised liigid.

Vanaveski paisust ülesvoolu - seisund rahuldav kuni halb

Puuduvad kõik siirdekalad (jõesilm, lõhe, meriforell, siirdesiig, vimb, angerjas), samuti tippviidikas ja teib. Esinevate kalaliikide arvukus ei vasta sageli jõe hüdro-morfoloogilisele kvaliteedile.

Kavandatava tegevuse ala paikneb Natura 2000 Vasalemma looduslal. Nimetatud loodusala on loodud loodusedirektiivi I lisa elupaigatüübi ja II lisa liikide kaitseks. Pikkus 9 km jõe suudmest kuni Kloogajärve oja suudmeni. Kaitstav elupaigatüüp on jõed ja ojad (3260). Liigid, kelle elupaiku kaitstakse: hink, võldas, jõesilm, lõhe, rohe-vesihobu, paksukojalise jõekarp.

Vasalemma jõgi on ka suudmest kuni Ruila paisuni lõhe, jõeforelli, meriforelli ja harjuse elupaikadena kaitstavate veekogude nimekirjas ja seal kehtivad Looduskaitseaduse §51 nõuded, mille järgi on keelatud jõe loodusliku sängi ja hüdroloogilise režiimi muutmine, uute paisude rajamine ning olemasolevate rekonstrueerimine ulatuses, mis tõstab veetaset.

Oluliste keskkonnamõtjude kontrollimisel vaadeldi kõigepealt vastavust EL Veepoliitika raamdirektiivi nõuetele (projekti peaesmärgile — vooluveekogu *hea* seisundi taastamine), seejärel hinnati vastavust Eesti õigusaktidele ning planeeringutele ja arengukavadele. Nimetatud vastavuste alusel toimus kavandatava tegevuse variantide esimene hindamisetapp.

Sõelumisest järelejäanud variantide puhul vaadeldi veel järgmisi võimalikke keskkonnamõtjusi:

- jõe hüdro-morfoloogilisele kvaliteedile,
- jõe vee kvaliteedile,
- jõe vee-elustikule (kaladele, põhjaloomastikule),
- jõe kalanduslikule väärtusele,
- Natura 2000 loodusalade kaitseväärtustele ja ala terviklikkusele,
- mõju kaitsealadele ja kaitsealustele liikidele,
- veealandamisega seotud mõju jõe ülesvoolu kaasaarvatud veetaimestikule ja kinnikasvamisele,
- maastikule (s.h pinnasele ja jõe kallastele),
- sotsiaalsele elukeskkonnale,
- maakasutusele,
- paisu mõjupiirkonna kinnistutele,
- kultuurilisele pärandile,
- kaitsevæ Klooga polügooni laiendamise seotud mõju jõe,
- negatiivsete mõjude leevendamise vajadust ja võimalusi.

Keskkonnamõju hindamisel püüti leida kompromiss projekti peaesmärgi ja kohalike huvide vahel.

Käesoleva projekti eesmärkide saavutamiseks vaadeldi *Vanaveski paisul* nelja erinevat kavandatava tegevuse varianti ning lisaks nn 0-varianti.

Variant 1 – Kärestik jõe sängi laiuselt paisust allavoolu. Kärestiku rambiosa asub paisu regulaatori ja kalakäigu väljavoolu ava kohal. Jõesängi laiuselt keskmiselt 100 m pikkusel lõigul laotakse kividest 16 läbivooluastet, mis ühendab jõe ala- ja paisutatud ülaveepinda kõrguste vahega 1,6 m.

Variant 2 – Kalaramp tüüpi kalapääs. Kalaramp asub paisu regulaatori ja kalakäigu väljavoolu ava kohal. Jõe paremkaldaga ehitatakse rööbiti 90 m pikkune kivivall. Kivivalli ja kindlustatud paremkalda vahele laotakse kividest 16 läbivooluastet, mis ühendab jõe ala- ja paisutatud ülaveepinda kõrguste vahega 1,6 m.

Variant 3 – Kalapääsuks on möödaviik-kalapääs paisveehoidla vasakkaldal ümber paisu allavoolu jõesängi.

Variant 4 - Kalapääs ehitatakse läbi paisu regulaatori ja kalapääsu ava. Paisveehoidla lastakse alla. Varjad eemaldatakse avadest. Avade esine jõepõhi süvendatakse ja kindlustatakse kividega. Oma senise funktsiooni kaotav betoonülevool lammutatakse.

Variant 0 – Kavandatavat tegevust ei toimu.

Õigusaktide nõuetele ja projekti eesmärkidele vastas kõige paremini variant 4, seejärel variandid 1 ja 2. Kaheldav on variant 3. Vastavust ei taga 0-variant.

Variante kaaludes osutus kõige suurema positiivse keskkonnamõjuga variantiks **variant 4** — kalapääsu rajamine läbi paisu regulaatori ja kalapääsu ava. Variant 4 vastab ka ülekaalukalt kõige paremini EL Veepoliitika raamdirektiivi nõuetele ja loodushoiuliste kriteeriumitele.

Paremuselt teiseks osutus **variant 1** – kärestik jõe sängi laiuselt allavoolu.

Paremuselt kolmas on kavandatava tegevuse **variant 2** – kalaramp paisu regulaatori ja kalakäigu väljavoolu ava kohal.

Kõige vähem hindepunkte sai **variant 3** – möödaviik-kalapääs paisveehoidla vasakkaldal ümber paisu allavoolu jõesängi

Kohalik elanikkond on vastu variantidele 3 ja 4, pooldades variante 1 või 2.

Ekspertgrupi ettepanek on rakendada Vanaveski paisul kavandatava tegevuse erinevatest variantidest kas 1. või 4. varianti, kusjuures eelistatum on 4. variant. Kui kohalik elanikkond on jätkuvalt vastu 4. variandi rakendamisele ja ei saada maaomanikelt kooskõlastust selle rakendamiseks, on ettepanek rakendada siin kavandatava tegevuse 1. varianti.